

Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmárku fylkkagielda
Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuuni

Sámedikki ja Romssa ja Finnmárku fylkkagielda ovttasbargošiehtadus

**Samarbeidsavtale mellom
Sametinget og Troms og
Finnmark fylkeskommune**

Sisdoallu

Servodatmihttu	4
Álgu	4
1.oassi: Ovttasbarggu hápmi	6
2.oassi: Sámi gielat	7
Sámi báikenamat ja šilten	8
Sámi giellaguovddážat ja sámi giellaguovllut	8
Guovttagielatvuoda ovttasbargu Romssa ja Finnmárkku fylkkagielddas	8
Speallo- ja appaovddideapmi	9
Joatkaoahppu	9
Karrierebagadallan ja rávisolbmuidoahphaus	11
Alit oahppu ja dutkan	12
3.oassi: Servodat- ja ealáhusovdánahttin	13
Ceavzilvuhta, dálkkádat, konsultašuvnnat ja álbmotovdáneapmi	13
Ealáhus- ja industrijaovddideapmi	14
Dutkan, innovašuvdna ja mobiliseren	15
Oktasaš ealáhusáŋgiruššamat	15
Guolástus ja mariidna ealáhusat	15
Mátkeeláhusat ja kulturealáhusat	16
Boraspiret	16
Johtalus ja infrastruktuvra	17
4. oassi: Sámi kultuvra	18
Romssa ja Finnmárkko museat	19
Kulturmidtihálddašeapmi	19
Lávdedáidda, filbma ja visuála dáidda	20
Girjerádu ja girjjálašvuhta	21
Valáštallan	21
Sámi organisašuvdnæallin	21
Dearvvašvuhta, eallindilli, valáštallan ja álbmotdearvvašvuhta	21
Veahkaváldi, givssideapmi ja vealaheapmi	22

Innhold

Samfunnsmål	4
Innledning	4
Del 1: Samarbeidets art	6
Del 2: Samiske språk	7
Samiske stedsnavn og skilting	8
Samiske språksentre og samisk språkområde	8
Tospråklighetsarbeidet i Troms og Finnmark fyl- keskommune	8
Spill- og apputvikling	9
Videregående opplæring	9
Karriereveiledning og voksenopplæring	11
Høyere utdanning og forskning	11
Del 3: Samfunns- og næringsutvikling	13
Bærekraft, klima, konsultasjoner og befolknings- utvikling	13
Nærings- og industriutvikling	14
Forskning, innovasjon og mobilisering	14
Felles næringssatsinger	15
Fiskeri og marine nærlinger	15
Reiseliv og kulturnæring	16
Rovvilt	16
Samferdsel og infrastruktur	16
Del 4: Samisk kultur	18
Museene i Troms og Finnmark	18
Kulturminneforvaltning	19
Scenekunst, film og visuell kunst	20
Bibliotek og litteratur	20
Idrett	21
Samisk organisasjonsliv	21
Helse, levekår, idrett og folkehelse	21
Vold, mobbing og diskriminering	22

Servodatmihttu

Searvadaahittit sámi giela ja kultuvrra eanemus servodatsurggiide, nu ahte sámi servodagas ja ealáhusain lea oadjebas boahtteáigi.

Álgu

Osolaččat hálidit dáinna ovttasbargošiehtadusain ovttastaahittit fámuid ovddidandihte Romssa ja Finnmárkku, gos sámi eallinválljen ja árgabeaválljen, sihke oktagaslaččat ja kollektiivvalaččat, lea vejolaš ja lunddolaš oassi servodatovdánahttimis, sihke sámi báikegottiin ja gávpot- ja regionguovddážiin.

Šiehtadusas ferte vuhttot ahte Romsaja Finnmárku lea dat guovlu gos orrot eanemus sápmelaččat, ja dat geatnegahttá osolaččaid ángirušsat garraseappot, ja geavahit Sámedikki rolla sámiid álbmotválljejuvvon orgánan ja fylkkagielldaaid rolla servodatovdánahtti orgánan.

Osolaččat vuorjašuvvet regiovnna ássandábiiguin. Sámi giliid goarideapmi lea earenoamáš duođalaš sámi kultuvrra boahtteáigái mánjga dáfus. Osolaččat hálidit bidjat earenoamáš fokusa sámi giella-ovdánahttimii, bissun- ja ássanmoktii, ja ođđa consulterenlága sajusteapmái.

Buot servodatsurggiin váilu statistihkka ja dutkan sámi servodagaaid birra mat sáhttet doaibmat politihkalaš mearráusaid máhttovođđun. Osolaččat dovdahit dárbbu veahkkin ovddidit oktasaš máhttovođu sámi diliid birra, mas maiddái árbediehtu sajustuwoo almmolaš plánemiidda, bálvalusfálaldagaide ja resurssahálddašeapmái.

Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda hálida jahkásáččat lágidit sámekonferánsa mas gažaldagat sámi áššiid birra suokkardallojuvvojit regionála, našunála ja globála servodatkonteavsttas.

Osolaččat hálidit earenoamážit olahit Romssa ja Finnmárkku suohkaniid, go jurddašit ahte suoh-

Samfunnsmål

Inkludere samisk språk og kultur på flest mulig samfunnsområder, slik at samiske samfunn og næringer har en trygg framtid.

Innledning

Partene vil gjennom denne samarbeidsavtalen forene krefter for å få til en utvikling i Troms og Finnmark, der samiske livsvalg og hverdagsvalg, både individuelt og kollektivt, er en mulig og naturlig del av samfunnsutviklingen, både i samiske lokalsamfunn og i by- og regionsentre.

Avtalen må ses i lys av at Troms og Finnmark er det området som er tøttest befolket av samer, og dette forplikter partene til en forsterket innsats hvor man benytter Sametingets rolle som samenes folkevalgte organ og fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler.

Partene ser med uro på den demografiske utviklingen i regionen. Svekkelse av de samiske bygdeene er særlig alvorlig for framtiden til samisk kultur i vid forstand. Partene vil ha et særlig fokus på samisk språkutvikling, på bli- og bolyst, og på innfasingen av den nye konsultasjonsloven.

Innen alle samfunnssektorer savnes statistikk og forskning som kan utfylle kunnskapsgrunnlaget for politiske beslutninger som angår samiske samfunn. Partene erkjenner behovet for å bidra til utvikling av et felles kunnskapsgrunnlag for samiske forhold, der også tradisjonell kunnskap inngår i offentlig planlegging, tjenestetilbud og ressursforvaltning.

Troms og Finnmark fylkeskommune vil安排re en årlig samekonferanse der samiske spørsmål settes inn i en regional, nasjonal og global samfunnskontekst.

Partene vil rette særskilt oppmerksomhet mot kommunene i Troms og Finnmark med tanke på

kanat galget ieža sáhttit ovddidit iežaset sámepolitihka, dasa gullá maid gelbbolašvuoda nannen bargat sámi áššiiguin suohkanis. Osolaččat áigot ovddidit ovttasbarggu álgoálbmotažaldagain našunála ja riikkaidgaskasaš dásis, earenoamážit sirkumpolára guovllus ja davviguovlopolitihka hábmémis.

Osolaččat háliidit hobehit čuovvolanbarggu das mii lea báhcán Sámi vuogatvuodálavdegotti evttohusas guovlluid hárrái lulábealde Finnmarkku.

Geassemánu 2023 geige Duohtavuođa- ja seana-dankommišuvdna iežas rapportta mas dáruiduhtinhistorjá ja dan váikkuhusat ovdanbuktoj. Osolaččat áigot dalle dovddastit stuoraservodagas váassánáiggi birra ja dan váikkuhusaid birra, ja ahte ain gávdnojít dáruiduhttima mekanismmat doaimmas otná dán beaivve.

Doaibmi demokratija eaktun lea oktasaš alm-molašvuhta, mii eanemus lági mielde maid lea olahanmuttus sámegillii. Osolaččat fertejít leat aktiivvalaš ovddideaddjít sihkkarastit friddja ja dieđihuvvon almmolaš digaštallama sámi áššiid birra. Osolaččat vásihit ahte iežamet barggu bokte lea mis ovddasvástádus láhčit dili fátmmasteaddji digaštallamii, ja maid dohkkeheami dihte guhtet guoibmámet ángiruššama juohkehačča iežas rolla ja ovddasvástádusa vuodul.

at kommunene skal kunne utvikle sin egen same-politikk, herunder styrke kompetansen til å jobbe med samiske saker i kommunen.

Partene vil bidra til styrket samarbeid omkring ur-folksspørsmål nasjonalt og internasjonalt, særlig i det sirkumpolare området og i utformingen av nordområdepolitikken.

Partene vil bidra til fortgang i arbeidet med å følge opp gjenstående deler av Samerettsutvalgets forslag for områdene sør for Finnmark.

I juni 2023 kommer Sannhets- og forsoningskommisjonen med sin rapport der historien om fornorskingen og dens konsekvenser vil bli fortalt. Partene vil bidra til en erkjennelse i storsamfunnet om fortiden og dens konsekvenser, og om at flere av fornorskingens mekanismer er virksomme også i dag.

Et fungerende demokrati fordrer en felles offentlighet, som i størst mulig grad også er tilgjengelig på samisk. Å sikre en fri og informert offentlig debatt om samiske spørsmål er en oppgave hvor partene må være aktive bidragsytere. Partene ser at vi gjennom vårt arbeid har et ansvar for å skape et inkluderende debattklima og for å anerkjenne hverandres engasjement med bakgrunn i respektive roller og ansvar.

1.oassi: Ovttasbarggu hápmi

- Šiehtadus lea vuodustuvvon politikhalaš ovttasbargui, ii ge galgga adnot juridikhalaččat dahje ekonomalaččat geatnegahti šiehtadussan.
- Ovttasbargošiehtadus ii ráddje ovttasbargat áššiiguin mat eai leat namuhuvvon dán šiehtadusas dahje sierra šiehtadusain muhtin dihto surgiin.
- Vuodđun ovttasbargošiehtadussii leat riikkaidgas-kasaš álbmotrievttálaš šiehtadusat ja geatnegas-vuođat mat gusket álgoálbmogiid vuoigatvuodai-de, ja maid našunála lágat, láhkaásahusat ja njuolggadusat mat gusket sámi beroštumiide ja vuoigatvuodai-de.
- Jahkásaččat lágiduvvojít čoahkkimat gaskkal sá-mediggeráđi ja fylkkaráđi, ja osolaččain lea muđui gulahallan gaskaneaset áigegeuovdilis áššiin ovttasordnema ja ovdánahttindárbbuid birra.
- Váldoraporteren šihttojuvvo sierra ja dárbbu mielde.
- Ovttasbargošiehtadus doaibmá dan rájes go oso-laččat leat dahkan mearrádusaíd Sámedikki di-evasčoahkkimis ja fylkkadikkis.
- Šiehtadus sáhttá rievaduvvot dušše ovttasráđiid goappašat osolaččain.
- Goappašat osolaččat sáhtte eretcealkit šiehtadusa unnimusat 6 mánu diedihemiin.
- Jus Romsa ja Finnmarkjuohkáseaba, de fertejit ođđa šiehtadusat sohppojuvvot Sámedikki ja ođđa fylkkagielldaíd gaskka.
- Ovttasbargošiehtadus lea hábmejuvpon dárogillii ja jorgaluvvo davvisámegillii ja nuortalašgillii.

Del 1: Samarbeidets art

- Avtalen er knyttet til politisk samarbeid, og er ikke å anse som en juridisk eller økonomisk bindende avtale.
- Samarbeidsavtalen er ikke til hinder for samarbeid i saker som ikke er nevnt i denne avtalen eller for egne avtaler på særskilte felt.
- Til grunn for samarbeidsavtalen legges internasjonale folkerettslige avtaler og forpliktelser som berører urfolks rettigheter, samt nasjonale lover, forskrifter og retningslinjer som berører samiske interesser og rettigheter.
- Det holdes årlege møter mellom sametingsrådet og fylkesrådet, og partene har for øvrig nødvendig dialog med hverandre i aktuelle saker om samordning og utviklingsbehov.
- Overordnet rapportering avtales separat og ved behov.
- Samarbeidsavtalen gjelder fra partene har vedtatt avtalen i Sametinget i plenum og i fylkestinget.
- Endringer i avtalen kan bare foretas av partene i fellesskap.
- Hver av partene kan si opp avtalen med minst 6 måneders varsel.
- Ved deling av Troms og Finnmark fylkeskommune må det inngås nye avtaler mellom Sametinget og de nye fylkeskommunene.
- Samarbeidsavtalen er utarbeidet på norsk bokmål og skal oversettes til nordsamisk og skoltesamisk.

2.oassi: Sámi gielat

Osolaččat áigot rahčat dan nala ahte sámi gielain lea oadjebas boahtteáigi ja buorit ovdánanvejolašvuoden Romssas ja Finnmarkkus. Davvisáme-giella lea stuorimus sámegiella dán guovllus, ja danin vuoruhuvvojit bálvalusfálaldagat davvisámegillii. Nuortalašgielas lea stuora dárbu ovdánit otná dilis, ja dasa ferte dálá dilli leat vuolggasadjin. Dat boahtá leat dárbu julev- ja lullisámegillii muhtin fálaldagain.

Osolaččaid eaktun lea ahte dábáleamos almmo-laš čálgofálaldagain lea dárbbashaš giellagelbbo-lašvuohta, jus galget sáhttit fállat ovttárvosaš bálvalusaid sámegielat geavaheddjiide.

Go bálvalusfálaldagat main leat fálaldagat sáme-gielagiidda sirdojuvvojit guovddáš báiKKiide, de fertejít sámegielfálaldagaid golut leat mielde árv-voštallamis guovdduštangoluin.

Osolaččat áigot vuolggahit dutkan- ja ovdánaht-tinprošeavtaid mat dahket vejolažjan eanet geavahit sámegiela almmolaš hálldašteamis ja bálva-leamis, maiddái olggobealde hálldašanguovllu.

Riekti oahppat, geavahit ja ovddidit iežas árbegiela lea vuodđovuoigatuohota mii ii leat vel ge ollašuv-von buot sápmelaččaide dán guovllus. Beroškeahttá historjjálaš ákkain, de fertejít ollu eambbosat, sihke sápmelaččat ja earát, oažžut vejolašvuoda oahppat sámegiela. Dat lea dehálaš sihke giellaoahppamii ja giellaseailluheapmái ahte giella oidno, gullo ja geavahuvo lunddolaš oassin olbmuid árgabeaivvis.

Osolaččat háliidit ángirušsat ahte sámi bustávat ja sámi giella galget sáhttit geavahuvvot digitála vuogádagain, ja ahte dat válđojit vuhtii digitála fálaldagaid ja bálvalusaid hábmémis ja oastimis.

Osolaččat áigot bargat čuovvolit NÁČ 2016:18 Vái-bmogielia.

Osolaččat áigot ávkkástallat riikkaidgaskasaš álgo-álbmotgielaid logijagi man ON lágora, nannendih-te sámi gielaid barggu Romssas ja Finnmarkkus.

Del 2: Samiske språk

Partene vil bidra til at samiske språk har en trygg framtid og gode utviklingsmuligheter i Troms og Finnmark. Nordsamisk er det største samiske språket i regionen, og derfor vil tjenestetilbud på nord-samisk prioriteres. Skoltesamisk har et stort behov for utvikling fra dagens nivå, og det må tas utgangspunkt i den foreliggende situasjon. Det vil være behov for enkelte tilbud innen lule- og sør-samisk språk.

Partene forutsetter at offentlige velferdstilbud av generell karakter skal inneha nødvendig samisk språkkompetanse for å tilby likeverdige tjenester til samisktalende brukere.

Ved sentralisering av tjenestetilbud der det foreligger tilbud til samiskspråklige, må kostnader til samisk språktildelning inngå i vurderingen av sentraliseringskostnadene.

Partene vil ta initiativ til forsknings- og utviklings-prosjekt som muliggjør styrket bruk av samisk språk i offentlig forvaltning og tjenesteyting, også utenfor forvaltningsområdet.

Retten til å lære, bruke og utvikle sitt arvespråk er en grunnleggende menneskerettighet som ennå ikke er oppfylt for mange samer i denne regionen. Uavhengig av historiske årsaker, må langt flere, både samer og andre, få mulighet til å lære samisk. Det er viktig for språklæring og språkbevaring at språket ses, høres og brukes som en naturlig del av folks hverdag.

Partene vil arbeide for at samisk tegnsett og sa-misk språk kan benyttes i digitale løsninger, og at

dette inkluderes ved utvikling og anskaffelse av digitale tilbud og tjenester.

Partene vil bidra til oppfølging av NOU 2016:18 Hjertespråket.

Partene vil utnytte det internasjonale urfolksspråk-året i regi av FN til å styrke arbeidet med samiske språk i Troms og Finnmark.

Sámi báikenamat ja šilten

Osolaččat áigot geavahit sámi báikenamaid aktiivvalaččat šiltema bokte báikkiin, almmolaš visttiin ja huksenprošeavttain, kollektiivafierpmádagas ja áigedieduin. Osolaččat galget ávžuhit Sámedikki ja fylkkagieldda doarjjaoažuid geavahit ja čalmmustahttit sámi gielaid ja sámi báikenamaid.

Sámi giellaguovddážat ja sámi giellaguovllut

Osolaččat áigot viidásetovdánahttit dálá sámi giellaguovddážiid, ja oidnet dárbbu ásahit eanet giellaguovddážiid regiovdnii, okta dain lea nuortalašgiela giellaguovddáš.

Osolaččat háliidit veahkehit suohkaniid mat áigot ásahit giellaguovddážiid, mat áigot boahtit sámi giellahálddašanguvlui dahje mat háliidit bargat sámi giellaovdánahttimiin.

Guovttagielatvuoda ovttasbargu Romssa ja Finnmárkku fylkkagielddas

Guovttagielatvuoda ovttasbarggus Romssas ja Finnmárkkus lea mihttun ahte álbmot galgá sáhttit geavahit sámegiela go váldá oktavuođa fylkkagieldtain, ahte eambbogat galget beassat oahppat sámegiela ja ahte sámegiella lea oidnosit almmolašvuođas.

Sihkkarastindihte ahte sámegielat mediain lea ovttárvosaš vejolašvuhta olahit áigeguovdilis diehtojuohkimiid, de áigot osolaččat láhčit dili nu ahte preassadieđáhusat gávdnojít sihke dárogillii ja davvisámegillii.

Fylkkagieldda mihttun lea ahte buot bistevaš diehtojuohkin neahtsäiddus [tffk.no](#) galgá gávdnot davvisámegillii. Osolaččat áigot maid láhčit vejolašvuoda olbmuide geavahit sihke dároguela ja davvisámegiela go váldet oktavuođa.

Osolaččat bidjet vuordámuša dasa ahte stuorit lágideamit, nu go konferánssat ja seminárat maid ieža lágidit, leat gávdnamis olbmuide sihke sáme-gillii ja dárogillii.

Sámediggi juolluda jahkásáččat guovttagielatvuoda ruđaid fylkkagildii, ja fylkkagielda bidjá iežas ruđas bargguide sámi giela ovddideamis.

Samiske stedsnavn og skilting

Partene vil benytte samiske stedsnavn aktivt ved skilting av steder, offentlige bygg, byggeprosjekter, i kollektivtransport og ruteopplysning. Partene skal oppfordre mottakere av tilskudd fra Sametinget eller fylkeskommunen til å bruke og synliggjøre samisk språk og samiske stedsnavn.

Samiske språksentre og samisk språkområde

Partene vil videreutvikle de eksisterende samiske språksentrene, og ser behovet for etablering av flere språksentre i regionen, herunder et skoltesamisk språksenter.

Partene vil bistå kommuner som vil etablere samiske språksentre, bli en del av samisk språkområde eller arbeide med samisk språkutvikling.

Tospråklighetsarbeidet i Troms og Finnmark fylkeskommune

Tospråklighetsarbeidet i Troms og Finnmark fylkeskommune har som mål at befolkningen kan bruke samisk i møte med fylkeskommunen, at flere skal kunne lære seg samisk og at samisk språk er synlig i det offentlige rom.

For å sikre at samiskspråklige medier har likeverdig tilgang til aktuell informasjon, vil partene legge til rette for at pressemeldinger foreligger på norsk og nordsamisk.

Fylkeskommunen har som mål at all statistisk informasjon på nettsiden [tffk.no](#) skal foreligge på nordsamisk. Partene vil legge til rette for at tilbakemeldinger fra brukere og publikum kan skje på både norsk og nordsamisk.

Partene vil ta høyde for at større arrangementer, som konferanser og seminarer i egen regi, er tilgjengelig for publikum både på samisk og norsk.

Sametinget bidrar årlig med tospråklighetsmidler til fylkeskommunen, og fylkeskommunen bidrar med egne midler til arbeidet med samisk språk. Fylkeskommunen skal utarbeide en egen samisk språkstrategi. Partene vil bidra til synliggjøring av effektene av tospråklighetsinnsatsen.

Fylkkagielda galgá hábmet iežas giellastrategiija. Osolaččat áigot veahkkin čalmmustahttit guovtte-gielatáŋgiruššama bohtosiid.

Speallo- ja appaovddideapmi

Osolaččat áigot láhčit vejolašvuoda ásahit speallan- ja appaovddidanbirrasa gos giella ja kultuvra ealáskahttojuvvorit ja nannejuvvorit, ja gos sámi diiid birra sáhttá máhtu oažžut.

Joatkaoahppu

Skuvla lea arena gos sámi oahppit galget beassat árvvusatnit ja ovddidit iežaset identitehta searvadahtti ja girjás searvevuodas. Romssa ja Finnmarkku joatkaoahppu galget láhčit vejolašvuoda dasa ahte oahppit ožžot oahpahusa mii lea huksejuvvon ja čájeha sámi árvvuid ja sámi giela, kultuvrra ja servodaga. Mánáid ja nuoraid giellaoahppu ovddasta sámi gielaid boahtteággi, ja osolaččat hálidit ahte eanet oahppit válljejit ja čáđahit sámegieloahpahusa.

Osolaččat áigot rahčat oažžut čađamanni álgo-álbmotperspektiivva joatkaoahppui Romssas ja Finnmarkkus, nu go oahppoplánabuvutta dakhá vejolažžan. Dákkár perspektiivvas leat sihke materiála ja immateriála kulturárbi sajustuvvon, nu go árbevirolaš máhttu, duodji, musihkka, teáhter ja govadáidda, ja maid máhttu siiddastallama birra ja bearáš- ja sohkaoktavuođaid birra.

Romssa ja Finnmarkku fylkkagielda galgá fállat sámegieloahpahusa joatkkaskuvlla dásis buohkaide geat dakkára hálidit. Osolaččat áigot ángiruššat ahte eanet joatkkaskuvlaoahppit válljejit sámegieloahpahusa ja čáđahit oahpu. Oahppit geain lea leamaš sámegieloahpahus vuodđoskuvillas, sahtet oažžut oahpahusa sámegillii muhtin oktasašfagain ja prográmmafágain oahpporáhkkanahhti oahpahusprográmmain, dalle go pedagogalaš eavttut leat sajis.

Osolaččat hálidit nannet oktavuođa sámegieloahpahusas čađat oahppoággi, mánáidgárddi rájes alit ohppui, ja áigot danin ožžodit eanet mánáidgárddiid, vuodđoskuvllaaid ja joatkkaskuvllaaid Romssas ja Finnmarkkus fállat sámegieloahpahusa. Osolaččat hálidit veahkehít ásahit oahppo-

Spill- og apputvikling

Partene vil arbeide for en utvikling av miljø for spill- og apputvikling som bidrar til å revitalisere og styrke samisk språk og kultur og øke kunnskapen om samiske forhold.

Videregående opplæring

Skolen er en arena hvor samiske elever skal kunne ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap. Den videregående opplæringen i Troms og Finnmark skal legge til rette for at elevene får en opplæring som bygger på og viser samiske verdier og samisk språk, kultur og samfunnsliv. Barn og unges språklæring representerer de samiske språkenes framtid, og partene vil at flere elever skal velge og fullføre samiskopplæring.

Partene vil arbeide for et gjennomgående urfolksperspektiv i den videregående opplæringen i Troms og Finnmark, slik læreplanverket åpner for. I et slikt perspektiv inngår materiell og immateriell kulturarv som tradisjonell kunnskap, duodji, musikk, teater og bildende kunst, samt kunnskap om siidatradisjoner og slekts- og familierelasjoner.

Troms og Finnmark fylkeskommune skal tilby opplæring i samisk innenfor videregående opplæring for alle som ønsker det. Partene vil arbeide for at flere elever i videregående opplæring velger samiskopplæring og fullfører opplæringsløpet. Elever som har hatt opplæring i samisk i grunnskolen, kan få tilbud om opplæring på samisk i utvalgte fellesfag og programfag på studieforberedende utdanningsprogrammer, der de pedagogiske forutsetningene er tilstede.

Partene ønsker å styrke sammenhengen i samiskopplæringen gjennom hele opplæringsløpet fra barnehage til høyere utdanning, og vil derfor arbeide for at flere barnehager, grunnskoler og videregående skoler i Troms og Finnmark tilbyr opplæring i samisk. Partene ønsker å bidra til læringsmiljøer som styrker elevenes språklæring og identitetsutvikling. Det er behov for å samordne ressursene for å få dette til, og partene vil ta initiativ til å utvikle et nettverk som kan støtte og utvikle samisk språkopplæring fra barnehage til universitet, og rekruttere lærere til denne opplæringen.

birrasiid mat nannejit ohppiid giellaoahpahusa ja identitehtaovddideami. Lea dárbu oktiiheivehit resurssaid vai dan olaha, ja osolaččat áigot vuolgahit ásaheami fierpmádagas mii nagoda doarjut ja ovddidit sámegiel oahpahusa mánáidgárddis universitehtii, ja rekrutteret eanet oahpaheddjiid dákkár oahpahussii.

Osolaččat háliidit sihkkarastit ahte sámegieloahpahus, sihke báikkis ja digitála vuogádagaid bokte, addojuvvo kvalitehtavuordámušaid mielde pedagogihkkii ja teknihkkii, ja ahte sámegieloahpahusas lea oahpahus- ja oahpponeavvofálaldat mii lea ovttárvosaš dárogiealoahpahusain. Osolaččat áigot ovttasbargat oahpponeavvofálaldaga nannemiin sámegieloahpahusas ja sámegieloahpahussii, nu ahte fálaldat speadjalastá girjáivuoda fágain ja metodain maid siskkobéalde oahpaheaddjít ja oahppit barget.

Osolaččat áigot oččodit eanet ohppiid ja oahpahaliid čáđahit ja gárvet joatkaoahpu ja fágaoahpu.

Osolaččat áigot rahčat viidásetovddidemiin fidnofágaid mat guorrasit sámi kultuvrii ja ealáhusaide, earret eará duodjeoahpahusa fálaldaga bokte Romssa ja Finnmarkku joatkaoahpuin. Osolaččat áigot láhčit dili lagas ovttasbargui sámi fitnodagai-guin hábmet oahpahallíšehtadusaid duojis, boazodoallofágas ja eará kultur- ja ealáhussurggiin main lea sámi árbevierrovuođđu.

Osolaččat áigot ovttasbargat ovdánahttindoaim-maiguin fylkkagielddalaš resursaskuvllain. Dákkár ovttasbarggu bokte sáhttet osolaččat sihkkarastit diehtojuohkima goabbat guvlui dili birra ja vuordámušaid birra sámegieloahpahussii. Sámediggi áigu fállat fágalaš bagadallama oahppoplánagažaldagain, veahkehít čáđahit nanu giellaoahpahusmodeallaid ja ovttasbargat gelbbo-lašvuodadoaimmaiguin resursaskuvllain sámegieloahpahusa várás. Resursakuvllat áigot rahčat deavdit mandáhtaset ja ovddidit skuvllaid daid ektui:

- Leavnnja joatkkaskuvllas galgá leat earenoamáš ovddasvástádus čalmmustahttit mearrasámi árbevieruid ja kultuvrra sámegieloahpahusas buot joatkaoahpuin fylkkas.

Partene vil sikre at samiskopplæringen, så vel stedlig som digital, gis i tråd med høye kvalitetsforventninger til pedagogikk og teknikk, og at samiskopplæringen skal ha et opplærings- og læremiddeltilbud som er likeverdig med opplæring i norsk. Partene vil samarbeide om å styrke læremiddeltilbuet til opplæringen i og på samisk, slik at tilbuet reflekterer det mangfoldet av fag og metoder som lærere og elever arbeider innenfor.

Partene vil bidra til at flere elever og lærlinger gjennomfører og fullfører videregående opplæring og fagopplæring.

Partene vil arbeide for å videreutvikle yrkesfag knyttet til samisk kultur og næring, blant annet gjennom tilbud innen duodji i videregående opplæring i Troms og Finnmark. Partene vil medvirke til et nært samarbeid med samiske virksomheter om lærekontrakter i duodji, reindriftsfag og andre kultur- og næringsområder med samisk tradisjonsgrunnlag.

Partene vil samarbeide om utviklingsarbeidet på de fylkeskommunale ressursskolene. Gjennom et slikt samarbeid vil partene sikre gjensidig informasjon om tilstand i og forventninger til samiskopplæringen. Sametinget vil bidra med faglig veileding i læreplanspørsmål, bidra til gjennomføring av en sterk språkopplæringsmodell og samarbeide om kompetansetiltak ved ressursskolene for samiskopplæringen. Ressursskolene vil legge vekt på å oppfylle og utvikle seg i henhold til sine ulike mандater:

- Lakselv videregående skole skal ha særlig ansvar for å løfte fram sjøsamisk tradisjon og kultur i samiskopplæringen i hele den videregående opplæringen i fylket
- Nord-Troms videregående skole i Nordreisa/Skjerøy skal ha et særlig ressurs- og veiledingsansvar for opplæringen i samisk i hele fylket
- Kongsbakken videregående skole i Tromsø skal ha et særlig ansvar for å samordne opplæringen i norsk og samisk i tråd med læreplanenes forventninger om at elevene skal utvikle funksjonell flerspråklighet
- Heggen videregående skole i Harstad skal ha et

- Ráissa ja Skiervá Davvi-Romssa joatkkaskuvllas galgá leat earenoamáš resursa- ja bagadallanovd-dasvástádus sámegieloahpahussii miehtá fylkka.
- Kongsbakken joatkkaskuvllas Romssas galgá leat earenoamáš ovddasvástádus oktiiheivehit oahpahusa dárogielas ja sámegielas, oahppoplánaid vuordámušaid mielde ahte oahppit galget šaddat doaibmi mánggagielagat.
- Heggen joatkkaskuvla Hársttágiin lea earenoamáš ovddasvástádus ealáskahttit sámegieloahpahusa Lulli-Romssas sierra ovdánahttínprógrámma bokte.
- Deanu joatkkaskuvllas galgá leat earenoamáš ovddasvástádus sámi luonddugeavaheami birra, ja osolačcat áigot nannet Deanu joatkkaskuvlla resursaskuvlan dán váste.
- Fylkkagieldda givssidanáittardeaddji ja ohppiid- ja oahpahallidáittardeaddji galget ain bidjat fuomášumi givssideapmái sámi ohppiid vuostá joatkkaskuvllain, ja viidásetovdánahttít iežaset gelbbolašvuða áimmahušat sámi ohppiid iežaset ovddasvástádussuorggis.

Karrierebagadallan ja rávisolbmuidoahpahus

Osolačcat galget dieđihit guhtet guoibmáset surgiid birra mat leat áigeguovdilat álbmoga dárbbuide oahpahusas, oahpuin ja bargguin mat laktásit bargoellima dárbbuide ja gelbbolašvuhtii.

Osolačcat galget ovttasbargat ovddidit sámi perspektiivva karriearabagadallamis, ja maid leat mielde čalmmustahftime karriearabagadallan-fálaldaga Romssas ja Finnmarkkus áigeguovdilis oktavuodain ja bargat dan vuostá ahte álbmot oažju fálaldaga karriearabagadallamis sámegillii.

Osolačcat galget dieđihit goabbat guoibmái dieh-tojuohkimiid ja bagadallamiid sámi servodathástalusaid birra mat čuožzilit go olbmot galget válljet oahpu, oahpahusa ja barggu.

rávisolbmuidoahppu lea dehálaš oassi sámi gielaid ealáskahttínbarggus. Rávisolbmooahpahusas lea stuora mearkkašupmi dasa ahte bargiid lohku geain lea gelbbolašvuhta lassána, sihke priváhta ja almmolaš surgiin.

Sihkkarastindihte buriid fálaldagaid ja buori rekruterema áigot osolačcat čalmmustahftit ahte sámi

særlig ansvar for å revitalisere samiskopplæringen i Sør-Troms gjennom et eget utviklingsprogram.

- Tana videregående skole skal ha et særlig ansvar for samisk naturbruk, og partene vil styrke Tana videregående skole som ressursskole for dette.
- Fylkeskommunens mobbeombud og elev- og lærlingeombud skal fortsatt bidra til økt oppmerksomhet mot mobbing av samiske elever i de videregående skolene, og videreutvikle sin kompetanse for å ivareta samisktalende elever innenfor sine ansvarsområder.

Karriereveiledning og voksenopplæring

Partene skal orientere hverandre på områder som er relevante for befolkningens behov for opplæring, utdanning og arbeid knyttet til arbeidslivets behov for kompetanse.

Partene vil samarbeide om å fremme det samiske perspektivet innenfor karriereveiledning, samt bidra til å synliggjøre karriereveiledningstilbudet i Troms og Finnmark i relevante sammenhenger og arbeide for at befolkningen skal få tilbud om karriereveiledning på samisk.

Partene skal bidra med gjensidig informasjon og veileding om samiske samfunnsutfordringer når det gjelder å bistå personer i å ta gode valg knyttet til utdanning, opplæring og arbeid.

Voksenopplæringstilbud er en viktig del av vitaliseringsarbeidet for de samiske språkene. Voksenopplæringen er av stor betydning både for å øke tilfanget av ansatte med kompetanse i samisk språk både i offentlig og privat sektor.

For å sikre gode tilbud og god rekruttering vil partene synliggjøre at de samiske språkene utgjør en viktig og relevant kompetanse både i arbeidsmarkedet og i samfunnet for øvrig.

Høyere utdanning og forskning

Partene ser det som grunnleggende viktig at utdanningsinstitusjonene i nord har en bred portefølje av utdanningstilbud og forskning med høy kvalitet, der bærekraftsperspektivet og urfolksperspektivet inngår, for at de skal kunne ivareta behovet for høyt kvalifisert arbeidskraft i nord.

gielat leat dehálaš ja rievttes gelbbolašvuohtan sihke bargomárkanis ja muđui servodagas.

Alit oahppu ja dutkan

Osolaččaid mielas lea vuodu rájes dehálaš ahte oahpahusinstitušuvnnain davin leat ollu oahpahusfálaldagat ja dutkan main lea alla dássi, ja mas birgenperspektiiva ja álgoálbmotperspektiiva leat guovddážis, jus galget sáhttit áimmahušsat bures kvalifiserejuvvon bargonávcçaid dárbbu davin.

Osolaččat leat ovtaaoivilis ahte oahpahusfálaldagat sámi giela ektui fertejít ovddidit ja sihkkarastit rekruterema miehtá skuvlavázzináiggi, mánáid-gárddi rájes gitta alit ohppui. Osolaččaid mielas lea dehálaš ahte sámi fáttáin leat doarvái buorit rámmat nu ahte nagodit doallat alla dási vaikko leat unnán ohccit. Osolaččat áigot maid oččodit eanet dutkanaktivitehta sámi gielain.

Osolaččat áigot vuolggahit barggu ásahit viidát fálaldagaid sámi kulturmáhttosuoggis mii lea heivehuvvon almmolaš bargiide, mas maid sámi infrastruktuvra adno go sámi guovddážat adnojit gáiddus fálaldahkan.

Partene er enige om at utdanningstilbud innen samiske språk må utvikles og sikres rekruttering gjennom hele skolelopet fra barnehage til høyere utdanning. Partene ser det som viktig at samiske emner har gode nok rammer til å holde høy kvalitet selv ved lave søkertall. Partene vil bidra til å øke forskningsaktiviteten innen samiske språk.

Partene vil ta initiativ til å utvikle et bredere tilbud innenfor samisk kulturkunnskap rettet mot offentlig ansatte, der også samisk infrastruktur i form av samiske sentre nyttes for desentraliserte tilbud.

3.oassi: Servodat- ja ealáhusovdánahttin

Ceavzilvuohta, dálkkádat, konsultašuvnnat ja álbmotovdáneapmi

Osolaččat háliidit oččodit nanu ovdáneami guovl-lus ON ceavzilvuodamihtu mielde, ja áigot váikkuhit dasa ahte plánat ja doaibmabijut mat gusket lundai ja birrasii, dávistik našunála ja riikkaidgaska-saš geatnegasvuodaide dálkkádatgássa nuoskki-deami ektui. Osolaččaid vásáhusat, fágamáhhttua ja árbediehtu oktiibut galget ovttastahttojuvvot vai sáhttit áimmahušsat rašes luonduu ja bisuhit biologalaš girjáivuođa buoremus lági mielde.

Osolaččat áigot ovttasbargat áššiin mat gusket oktasaš almmolaš rámmaeavttuide ja bajtdási politihkkii mat leat dehálaččat oažžut buori regionála ovddideami Romssas ja Finnmárkkus. Oso-laččat leat ovttaoaivilis ahte sámi servodagaid ja álgoálbmotperspektiivva ovdáneapmi galgá leat lunddolaš oassin bajtdási plánabargguin Romssas ja Finnmárkkus, ja áigot plánema, hálldašeami, váikkuhangaskaomiid geavaheami ja arenaláhči-ma bokte váldit ovddasvástádusa sihkkarastit sámi kultuvrii luonduvvuođu.

Fylkkagielda galgá konsulteret Sámedikkiin prin-sihpa mielde ahte friddja ja diedíhuvvon miehtan addo sihke Sámelága mielde ja ILO-konvenšuvnna nr.169 mielde, álgoálbmogiid ja olmmošcearddaid birra iešheanalaš stáhtain, 6.artihkkalis. Sámediggi galgá doaimmahit aktiivvalaš rolla proseassaid ok-tavuodás ja regionála plánastrategijabargguid olis, regionála plánaid olis ja eará áigeguovdilis plánaid ja strategiijaaid olis mat gusket Romssa ja Finnmárku fylkii, ja lea maid earenoamáš ovddasvástádus veahkehit gaskkustit ja áigeguovdilin dahkat sámi beroštumiid ja vuogatvuodaid plánaproseassain.

Fárren ja olmmošlogu njiedjan leat okta dain stuorimus hástalusain davviguovlluid ovdáneap-mái ja sámi báikegottiid ovdáneapmái. Osolaččat leat ovttamielas bargat báikeovddidemiin, eanet geasuheaddjivuođain ja ássanmovttain fylkas, earenoamážit nuorra rávisolbmuid ja ođđaálggaheddjiid hárrái.

Del 3: Samfunns- og næringsutvikling

Bærekraft, klima, konsultasjoner og befolkningsutvikling

Partene vil legge til rette for en bærekraftig utvikling i regionen, i tråd med FNs bærekraftsmål, og vil arbeide for at planer og tiltak som berører natur og miljø gjenspeiler de nasjonale og internasjonale forpliktelsene knyttet til redusering av klimagass-utslipp. Partenes samlede erfaringer, fagkunnskap og tradisjonell kunnskap bør forenes for å ivareta sårbar natur og opprettholde det biologiske mangfoldet på best mulig måte.

Partene vil samarbeide om saker som berører felles offentlige rammebetingelser og overordnet politikk som er viktig for en positiv regional utvikling i Troms og Finnmark. Partene er enige om at utviklingen av samiske samfunn og urfolksperspektivet skal være en integrert del av det overordnede planarbeidet for Troms og Finnmark og vil gjennom planlegging, forvaltning, virkemiddelbruk og are-naskaping ta et ansvar for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur.

Fylkeskommunen skal konsultere Sametinget ut fra prinsippet om fritt og informert forhåndssamtykke i tråd med bestemmelsene i sameloven, jf. også ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, artikkel 6. Sametinget skal spille en aktiv rolle i tilknytning til prosesser og gjennomføring av regional planstrategi, regionale planer og andre relevante planer og strategier i og for Troms og Finnmark fylke, og har et særskilt ansvar for å bidra til å formidle og aktualisere samiske interesser og rettigheter i planprosessene.

Tilflytting og befolkningsnedgang er en av de største utfordringene for utviklingen i nordområdene og for samiske lokalsamfunn. Partene er enige om å jobbe for stedsutvikling, økt attraktivitet og bolyst i fylket, særlig bland unge voksne og nyetablerere.

Troms og Finnmark fylkeskommune og Sametinget skal i møte med kommunene arbeide for å ivareta samiske interesser på en måte som også

Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda ja Sámediggi galget čoahkkimiin suohkaniiquin bargat sámi beroštumiid áimmahuššamiin dakkár vugiin mii maiddái nanne biraslaš, sosiála ja ekonomalaš ovdáneami fylkkas.

Osolaččat háliidit geahčadit vejolašvuoden ovddidit sohppojuvvon miellaguottuid Finnmárkkuopmodaga vuostá, vai Finnmárkolága ulbmil olahuvvošii. Osolaččat áigot ovttas FeFoin geahčadit lagabui vejolašvuodenaid movt boahtteáiggis juogadit diet-nasa ja dan prinsihpaid.

Ealáhus- ja industrijaovddideapmi

Osolaččat vuorjašuvvet go regiovndnii álggahuvvojut unnán ođđa fitnodagat, ja guvlui ásahuvvojut maid unnán ođđa bargosajit ealáhusaide mat juo gávnojut dáppe. Osolaččat háliidit danin heivehit eanet árvoháhkama, máhttobuvttadeami ja innovašuvnna, main guovllu luondu- ja kulturresurssat leat guovddážis ássanmovtta, bargosajiid ja barggahe-miid seailluheapmái ja ovddideapmái. Osolaččat áigot doarjaortnegiid bokte, sisaoastinráđdenvu-giid ja aktiivvalaš eaiggátvuoden bokte láhčit vejo-lašvuoden guoddevaš ealáhusovddideapmái.

Osolaččain lea mihttu ahte Romssa ja Finnmárkku energija- ja luondduresurssat eanet galget geava-huvvot ealáhus- ja industrijaovddideapmái ovdalii go sáddejuvvot vuodđoávnnesin olggos guovllus. Osolaččain lea vuordámuš ahte ekonomalaš doaimmaheapmi mii lea vuodustuvvon luondu- ja kulturresursssaide galget buktit dehálaš ja bistilis liigeváikkhuhsaid báikkálaččat ja regionalalaččat. Osolaččat háliidit danin buoret ovttasbarggu ok-tasaš ángiruššamis ealáhus- ja bargosadjevddideamis, maiddái olgoriikii vuovdindoaimmain ja gálvolágideaddjiindustrijain. Osolaččat háliidit veahkkin láhčit dili nu ahte ásahuvvojut gelbbo-lašvuodenbargosajit boahtteáiggi várás, ruoná mol-suma siskkobealde.

Osolaččat oidnet dárbbu buoridit ovttasdoaibma-ma oahppovuogádagaid, ealáhusaid, almmolaš hálldašeami ja eaktodáhtolaš suorggi gaskka, mii mielldisbuvttášii bargosajiid, ássan- ja bissunm-ovtta ja nuorra rávisolbmuid rekrutterema.

styrker den miljømessige, sosiale og økonomiske utviklingen i fylket.

Partene vil se på mulighetene for å utvikle omforente holdninger til Finnmarkseiendommen, på en slik måte at formålet Finnmarksloven ivaretas. Partene vil sammen med FeFo se nærmere på mulighetene for en fremtidig utbyttefordeling og prinsipper for det.

Nærings- og industriutvikling

Partene ser med bekymring på at det startes for få nye bedrifter i regionen, og det skapes også for få nye arbeidsplasser i det eksisterende næringslivet. Partene vil derfor legge til rette for verdiskaping, kunnskapsproduksjon og innovasjon, hvor bruk av regionens natur- og kulturressurser står sentralt for bevaring og utvikling av bolyst, arbeidsplasser og sysselsetting. Partene vil gjennom tilskuddsordninger, innkjøpsregimer og et aktivt eierskap legge til rette for bærekraftig næringsutvikling.

Det er et felles mål for partene at Troms og Finnmarks energi- og naturressurser i større grad skal brukes til nærings- og industriutvikling framfor råvareleveranser ut av regionen. Partene forventer at økonomisk aktivitet basert på natur- og kulturressursene i nord skal gi vesentlige og varige ringvirknings lokalt og regionalt. Partene ønsker derfor et tettere samarbeid om felles satsinger mot nærings- og arbeidsplassutvikling, inkludert eksportrettet virksomhet og leverandørindustri. Partene vil bidra til at det skapes framtidige kompetanse-arbeidsplasser innenfor det grønne skiftet.

Partene ser behov for styrket samhandling mellom utdanningssystemene, næringsliv, offentlig forvaltning og frivillig sektor for å bidra til sysselsetting, bo- og blilyst og rekruttering av unge voksne.

Forskning, innovasjon og mobilisering

Mobilisering av samiske aktører innenfor forskning, innovasjon og entreprenørskap er viktige felles satsningsområder.

Partene vil samarbeide for å sikre at regionale forskningsfond tar sitt særlige ansvar for å nå samiske interesser.

Dutkan, innovašuvdna ja mobiliseren

Sámi aktevraaid mobiliseren dutkamis, innovašuvnnas ja ođđaálggahandoaimmahušain leat dehálaš oktasaš ángirušansuorggit.

Osolaččat háliidit ovttasbargat sihkkarastit ahte regionála dutkanfoanda váldá iežas earenoamáš ovddasvástádusa olahit sámi beroštumiid.

Osolaččat leat ovttamielas ohcat vejolašvuoda ovdidit Sápmi ealáhussiidda našunála resursan sámi ealáhusovddideamis ja innovašuvnnas.

Osolaččat áigot fárrolaga váikkuhit dasa ahte sámi searvan lassána EO-prográmmaide. Interreg Aurora bokte áigot osolaččat váikkuhit dasa ahte sámi ealáhusorganisašuvdna vuodđuduvvo, mii sáhttá áimmahuššat smávva sámi fitnodagaid beroštumiid ja nannet daid ovdáneami.

Oktasaš ealáhusáŋgirušamat

Osolaččat leat ovttaoaivilis ahte boazodoallu ferfe oažžut sihkkarastojuvvot einnostahti rámmameavttuid areálageavaheami olis, ja kultur- ja ealáhusovddideami olis¹.

Osolaččain lea oktasaš sávaldat nannet eanandoalu, dat guoská maid sámi eanandollui, dehálaš vuodđun regiovnna ássamii ja infrastruktuvrii.

Osolaččat áigot veahkehit láhčit dili ovddidit báikkalaš biepmuid, dat guoská maid eanet árvo-háhkama bohccobierggus ja eará árbevirolaš biebmóávdnasiin.

Osolaččat leat ovttamielas ahte meahcceresurssat leat dehálaččat sámi kultuvrra sihkkarastimii, ja háliidit ovttasbargat áimmahuššat ja ávkkástallat daid.

Guolástus ja mariidna ealáhusat

Osolaččat áigot geahčalit oktiiheivehit oktasaš guolástuspolitihka mii lea huksejuvvon gánná-hahtivuhpii ja historjjálaš vuogatvuodaid nala mat álbmogis leat meara resurssaide.

Partene er enige om å se på muligheten for å utvikle Sápmi næringshage til en nasjonal ressurs innen samisk næringsutvikling og innovasjon.

Partene vil i fellesskap bidra til å økt samisk deltagelse i EU-programmene. Gjennom Interreg Aurora vil partene bidra til å etablere en samisk næringslivsorganisasjon som kan ivareta de små samiske foretakene sine interesser og styrke utviklingen av disse.

Felles næringssatsinger

Partene er enige om at reindriftsnæringen må sikres forutsigbare rammevilkår, både med hensyn til arealbruk, kultur- og næringsutvikling¹.

Partene har et felles ønske om å styrke jordbruket, herunder samisk jordbruk, som et viktig grunnlag for bosetting og infrastruktur i regionen.

Partene er enige om å tilrettelegge for utvikling av lokalmat, herunder økt verdiskaping av reinkjøtt og andre tradisjonelle råvarer.

Partene er enige om at utmarksressursene er viktige for å sikre den samiske kulturen, og vil samarbeide for ivaretakelsen og utnyttelsen av disse.

Fiskeri og marine nærlinger

Partene vil søke å samordne en felles fiskeripolitikk som er basert på bærekraft og de historiske rettigheter som befolkningen har til havets ressurser.

Partene vil ta en aktiv rolle i arbeidet med ny kvotemelding, jfr. Hurdalserklæringen, for å fremme felles interesser og jobbe tett med relevante aktører i det arbeidet.

Partene vil arbeide for å få nærhets- og avhengighetsprinsippet inn i forvaltning og fangst av marine ressurser.

Partene vil styrke og utvikle mottaksstrukturen med sikte på at småskalafiskerne skal ha sikre og forutsigbare leveringsmuligheter i sitt nærområde.

¹ Eanet čielggadeamit bohetet "Romssa boazodoalu regionálaplána" barggu oktavuođas, mas Sámediggi lea mielde stivrenjoavkkus.

¹ Nærmore avklaringer vil komme gjennom arbeidet med «Regional plan for reindrift i Troms», der Sametinget er med i styringsgruppen.

Osolaččain galgá leat aktiivvalaš rolla ođđa earre-diedžahusa barggus, gč. Hurdal-julggaštusa, ovddi-dandihte oktasaš beroštumiid ja bargat ollu áššái-guoski aktevrraiguin dán barggus.

Osolaččat áigot oččodit lagas- ja sorjjasvuodaprin-sihpa hálldašeapmái ja mariidna resurssaid bivdui.

Osolaččat áigot nannet ja ovddidit dustenstruk-tuvrra nu ahte smávvabivdiin galgá leat oadjebas ja einnostahtti buktinvejolašvuhta iežaset lagas-guovllus.

Osolaččat áigot ovttasbargat nu ahte plánen ja hálldašeapmi čađahuuvvo nu ahte dehálaš gođđo-ja guolástanguovllut eai billohuva, ja nu ahte báikkálaš olbmuin doaimmahit árbevirolaš guolás-teami ja ávkkástallama čáhceresurssain vuhtiivál-dojit.

Mátkeealáhusat ja kulturealáhusat

Osolaččat doahttalit sámi kultuvrra dehálaš resur-sanmátkeealáhusaid oktavuođas, ja áigot bargat viidásetovddidemiin mátkeealáhusbuktagiin vai olahivčče buori kvalitehta.

Osolaččat áigot rahčat vai maiddái sámi perspek-tiiva válđo mielde ja vuhtiiváldojuvvo regiovnna mátkeealáhusain, earret eará ovddideami bokte buoret máhttovođu mátkkoštemiid birra sámi guovlluin.

Osolaččat háliidit geahčadit vejolašvuoda ovddidit ja ovdánahttit hutkás ealáhusaid main sámi dáid-da ja kultuvra leat vuodđun.

Boraspiret

Osolaččat leat ovtaoaivilis ahte máhttovođđu ferte sihkkarastojuvvot mii čájeha duohtha boraspirelogu. Osolaččat áigot sihkkarastit ahte boraspire-sresoahpamuš čuovvoluvvo ja ahte boraspireloku hálldašuvvo nu ahte lea dakkár dásis ahte guoh-tunealáhusat sihkkarastojuvvojtie miehtá fylkka. Osolaččat áigot oažžut sadjái mihttologu goaskimiidda ja lohkoregistrerema mearagoaskimiin ja gonagasgoaskimiin nu ahte dáid logu sáhttá reguleret ja hálldašít nu ahte lea guoddevaš.

Partene vil arbeide for at planlegging og forvaltning skjer på en slik måte at viktige gyte- og fiskeområder ikke ødelegges, og slik at lokalbefolknings muligheter til tradisjonelt fiske og høsting av akvatiske ressurser ivaretas.

Reiseliv og kulturnæring

Partene anerkjenner samisk kultur som en viktig ressurs i reiselivssammenheng, og vil jobbe for videreutvikling av reiselivsprodukter med sikte på høy kvalitet.

Partene vil arbeide for at også det samiske perspektivet innarbeides og ivaretas i reiselivsutviklingen i regionen, blant annet gjennom å utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag knyttet til reiseliv i samiske områder.

Partene ønsker å se på mulighetene for å fremme og utvikle kreativ næring med basis i samisk kunst og kultur.

Rovvilt

Partene er enige om at det må sikres et kunnskapsgrunnlag som viser reelle bestander av rovdyr. Partene vil arbeide for å sikre at rovviltsforliket følges opp og at bestandene forvaltes slik at de er på et nivå som sikrer at beitebasert næringsdrift er mulig i hele fylket. Partene vil arbeide for innføring av måltall for ørn og bestandsregistrering av havørn og kongeørn slik at bestandene kan reguleres og forvaltes på en bærekraftig måte.

Samferdsel og infrastruktur

Partene er enige om at samferdsel og infrastruktur handler om tilgang på offentlige tjenester, utdanning, kultur- og fritidstilbud, helsehjelp, informasjon og andre tjenester som er viktige for å kunne leve gode liv i distriktene. Buss-, båt- og fergetilbudet er viktig for verdiskapning og utvikling av bo- og arbeidsmarkedsregionene i hele Troms og Finnmark. Samferdsel handler også om næringslivets muligheter til å få transportert varer, som i sin tur er en viktig forutsetning for vekst og utvikling i samfunnet.

Partene er enige om at økt dialog og utveksling av informasjon og om politiske prioriteringer fra fyl-

Johtalus ja infrastruktuvra

Osolaččaid mielas lea johtalusas ja infrastruktuvrras sáhka das ahte leat go almmolaš bálvalusat ola-hanmuttus, ja oahpahus, kultur- ja astoágiggefálal-dagat, dearvvašvuodaveahkki, diehtojuohkin ja eará bálvalusat mat leat dehálaččat olahanmut-tus, nu ahte sáhttá eallit buori eallima boaittobe-albáikkiin. Busse, fanas- ja feargafálaldagat leat dehálaččat árvohákamii ja ássan- ja bargomár-kanguovlluid ovddideapmi leat dehálaččat olles Romsii ja Finnmárkui. Johtalusas lea maid sáhka vejolašvuoda birra ealáhusaide oažžut fievriduv-vot gálvvu, mii fas lea dehálaš eaktun sáhttit ov-didit servodaga.

Osolaččat leat ovttaoaivilis ahte árra ja buoret gu-lahallan ja diehtojuohkin politihkalaš vuoruhemi-id birra maid fylkkagielda dahká, leat dehálaččat sámi servodagaid ovdánahttimii.

Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda áigu oččo-dit buori ja oktiuheivehuvvon kollektivafálalda-ga miehtá fylkka, govtolaš nuoraidhatti, ja vai mátkkeruvttut addet eanemus vejolašvuodaid olggobeale ássiide mátkkoštít ruovttuide vahkko-loahpaid. Dát lea earenoamáš dehálaš olggobeal-de regionála guovddášbáikkiid.

Osolaččat háliidit maid ahte skuvlaohppiin galget leat ovttáárvosaš mátkkoštaneavttut fylkkas, be-roškeahttá ássan- ja oahppobáikki.

Osolaččat áigot aktiivvalaččat bargat sihkkarastit ahte miehtá Romssa ja Finnmárkku ožžot digitála infrastruktuvrra mii addá buohkaide ovttadássásaš vejolašvuodaíd.

keskommunene i tidlig fase er viktig for utvikling av samiske samfunn.

Troms og Finnmark fylkeskommune vil arbeide for et godt og samordnet kollektivtilbud over hele fylket, gunstige ungdomspriser, og for at reiseruter gir flest mulig borteboere muligheten til å reise hjem i helgene. Særlig er dette viktig utenfor regionale sentre.

Partene er enige om at skoleungdom skal ha like reisebetingelser i fylket uavhengig av bo- og stu-diested.

Partene vil jobbe aktivt for å sikre at hele Troms og Finnmark får en digital infrastruktur som gir alle de samme mulighetene.

4. oassi: Sámi kultuvra

Osolaččat áigot bargat gievrras ja ceavzilis sámi dáidda- ja kulturásahusaiguin ja birrasiiguin, ja oidnet dáid eaktun sámegiela, kultuvrra ja identitehta positiiva ovdánahttimii.

Osolaččat áigot sihkkarastit ásahuvvon sámi dáidda- ja kulturásahusaide einnostahttivuođa ja nanнет vejolašvuodja buvttadeapmái ja sámi dáidaga ja kultuvrra gaskkusteapmái.

Osolaččat leat ovttaoaivilis bargat dan ovdii ahte sámi ásahusain galgá oassi našunála ja regionála kulturáŋgiruššamiin, dása gullá maid "Davvi-Norgga kulturšehtadusain" (Den nord-norske kulturavtalen). Osolaččat áigot ovdánahttit ásahusaid mat ollislaččat sáhttet doaibmat báikkálaš, re-giovnnalaš, našunála ja riikkaidgaskasaš konteavsttas.

Osolaččat dovddastit dárbbu oainnusmahttit sámevuodja ja sámi deaivvadanbáikkiid, maid gávpogiin, ja áigot váikkuhit sámi viesu ásaheapmái Romsii.

Osolaččat leat ovttaoaivilis ovdánahttit sámi vis-tehbímma, hábmema, duoji ja dáidaga dehálaš oassin sámi ja dävviriikkalaš dáláággeovdanbukti-mis.

Osolaččat áigot váikkuhit mánngabealatuodja dáidda- ja kultureallimis, mas lea kvaliteahta ja viidodat buvttadeamis ja gaskkusteamis, doppe gos leat buorit ovttasbargogaskavuodat gaskkal sámi ja eará dáidda- ja kultursurggiiguin.

Osolaččat eaktudit ahte buot ásahusat Romssas ja Finnmarkkus geat ožžot doarjaga osolaččain vál-det ovddasvástádusa sámi kultuvrii sin geográfalaš guovllus ja temáhtalaš guovlluin gos ásahusain lea regionála dahje našunála ovddasvástádus. Osolaččat ávžžuhit ásahusaid ovttasbargat iešguđetlágan doarjaortnegiid rastá.

Del 4: Samisk kultur

Partene vil arbeide for sterke og levedyktige samiske kunst- og kulturinstitusjoner og -miljøer, og ser disse som en forutsetning for positiv utvikling av samisk språk, kultur og identitet.

Partene vil bidra til å sikre de etablerte samiske kunst- og kulturinstitusjonene forutsigbarhet og rom for å styrke produksjon og formidling av samisk kunst og kultur.

Partene er enige om å arbeide for at samiske institusjoner skal inngå i nasjonale og regionale kultursatsinger, herunder Den nordnorske kulturavtalen. Partene vil utvikle institusjoner som i sum kan virke både i en lokal, regional, nasjonal og internasjonal kontekst.

Partene erkjenner behovet for samisk synlighet og samiske møteplasser, også i byene, og vil bidra til etablering av et samisk hus i Tromsø.

Partene er enige om å utvikle samisk arkitektur, design, duodji og dáidda som en viktig del av samisk og nordlig samtidsuttrykk.

Partene vil stimulere til et mangfoldig kunst- og kulturliv, med kvalitet og bredde i produksjon og formidling, der det er gode samarbeidsrelasjoner mellom det samiske og det øvrige kunst- og kulturfeltet.

Partene forutsetter at alle institusjonene i Troms og Finnmark som mottar tilskudd fra partene tar et ansvar for samisk kultur i sitt geografiske område og ut fra de tematiske områdene institusjonene har et regionalt eller nasjonalt ansvar for. Partene oppfordrer til samarbeid mellom institusjonene på tvers av de ulike tilskuddsordningene.

Museene i Troms og Finnmark

Partene vil prioritere økt samarbeid innenfor museumsutvikling, og vil arbeide for at de samiske museene i Troms og Finnmark anses som likeverdige med og har en tilvarende finansieringsmodell som museene i det nasjonale museumsnettverket.

Romssa ja Finnmárkko museat

Osolaččat áigot vuoruhit lassi ovttasbarggu mu-seaovdánahttimis, ja hálíidit ovddidit sámi muse-aid Romssas ja Finnmárkkus dásseárvosažan ja main lea sullasaš ruhtadanmodealla go museain našunála museafierpmádagain.

Osolaččat eaktudit ahte buot museat Romssas ja Finnmárkkus mat ožzot doarjaga fylkagieldtain valdet regionála ovddasvástádusa sámi gillii ja kultuvrii.

Osolaččat áigot ovttasbargat sámi eahpeávnnašlaš kulturárbái lasihit fuomášumi ja dohkkeheami ealli kulturárbin ja maid heiveheapmi viidáset fievrripe-apmái mearkkaša.

Osolaččat áigot oččodit Ä'vv saami mu'zei Njauddámis nuortalaš duoji, kultuvrra ja giela vál-doinstitušuvdnan.

Osolaččat áigot váikkuhit bargui joatkit Bååstede prošeavta, gos sámi dáiddabiergasat ruovttoluotta fievrividuvvojtit.

Osolaččat áigot rahčat buoridit fanassuodja-lansuorggi rámmaeavttuid.

Kulturmuitorhálddašeapmi

Osolaččain galgá jotkkolaš ja geatnegahti ovttasbargu kulturmuittuid hálddašeamis kulturmuitolága vuodul, vrd. kulturmuitolága láidesteami ovttasbargogeatnegasvuoda birra. Galgá láhččojuvrot vejolašvuhta diehtojuohkimii ja buori ovttasbargui fágalaš dásis. Ovttasbargu vuodđuduvvo lotnolas luohttámuššii, fágalaš lonohallamii ja praktikhalaš heiveheapmái. Galgá láhččojuvrot diehtojuohkimii ja buori ovttasbargui fágalaš dásis.

Osolaččat galget láhčit dili diehtojuohkimii ja buori ovttasbargui vistegáhtermin ja fanasgáhtermin, ja áigot ovttasbargat giehtaduoji gelbbolašvuoda nannemiin.

Osolaččat áigot joatkit barggu oččodit Ceavcca-geađđgi kulturmuitorguovllu oktan Golleváriin ja Noaidečearuin UNESCO máilmmiárbelistui.

Partene forutsetter at alle museene i Troms og Finnmark som mottar fylkeskommunalt tilskudd tar et regionalt ansvar for samisk språk og kultur.

Partene vil samarbeide om økt oppmerksomhet om og anerkjennelse av samisk immateriell kulturarv som levende kulturarv og betydningen av å tilrettelegge for videreføring av denne.

Partene vil arbeide for en utvikling av Ä'vv saami mu'zei i Njauddám til en nøkkelinstitusjon for skoltesamisk duodji, kultur og språk.

Partene vil bidra i arbeidet med å videreføre prosjektet Bååstede, der samiske kulturarvgjenstander føres tilbake.

Partene vil arbeide for å bedre rammevilkårene på fartøyvernsområdet.

Kulturminneforvaltning

Partene skal ha et løpende og forpliktende samarbeid i forvaltningen av kulturminner etter kulturminneloven, jf. kulturminnelovens føringer om samarbeidsplikt. Det skal legges til rette for informasjon og et godt samarbeid på faglig nivå. Samarbeidet baseres på gjensidig tillit, faglig utveksling og praktisk tilpasning. Det skal legges til rette for informasjon og et godt samarbeid på faglig nivå.

Partene skal legge til rette for informasjon og et godt samarbeid innenfor bygningsvern og fartøyvern, og vil samarbeide om å styrke håndverkskompetansen på feltet.

Partene vil videreføre arbeidet med å få Ceavcca-geađđge/Mortensnes kulturminneområde sammen med områdene Gollevári og Noiddiidčearru/Kjøpmannskjølen inn på UNESCOs verdensarvliste.

Partene vil samarbeide om videreføring av Regional plan for kulturminner og kulturmiljø i Finnmark 2017–2027, og tar sikte på at denne også utvides til å gjelde Troms.

Osolaččat áigot ovttasbargat joatkimiin kulturmuittuid ja kulturbirrasiid regionála plánain Finnmarkkus 2017–2027, ja áigumušsan lea viiddidit nu ahte guoská maiddái Romsii.

Lávdedáidda, filbma ja visuála dáidda

Osolaččat áigot nannet ja ovdánahttit sámi lávdedáiddabirrasa oassin ollislaš lávdedáidda ángirušamis dawvin.

Oasálaččat dohkkehít Beaivváš Sámi Našunála Teáhtera našunála teáhterin ámmátlaš teáhteridoibmii gos sámegiella lea gaskkustan ja gulahallangiella lávddi alde. Osolaččat áigot ángirušsat teáhterii sihkkaris diehttevašvuoda hábmet ja doaimmahit sámi lávdedáidaga, ja hukset nanu lávdefágalaš gelbbolašvuodabirrasa ja dárbbašlaš vuodđostruktuvrra.

Osolaččat áigot ángirušsat ovdánahttimiin Sámi mánáid teáhtera Deanus šaddat našunála institušuvdnan. Osolaččat áigot doarjut sámi filbma-ovdánahttima ja nannet ja ovdánahttit sámi filbmabirrasa, oassin ollislaš filbmaángirušamii dawvin.

Osolaččat áigot ovttasbargat ja láhčit dili visuála dáiddalávddi ovdánahttimii, gos ásahusaid, birrasiid ja ovttaskasdáiddáriid nannen lea mearkkašahti.

Osolaččaid mielas lea dehálaš doarjut sámi fágabirrasa ásahit odđa vuodđolávddiid dáidaga gaskkustearpmái ja árvvoštallamii, mat ráhkadir bealát-geahthes birrasiid kritikhkalaš ságastallamiidda ja smiehttamušaide sámi dáidaga birra Romssas ja Finnmarkkus.

Osolaččat áigot váikkuhit dasa ahte luođis ja sámi musihkas leat buorit ovdánahttinvejolašvuodat, maid Davvi-Norgga "Landsdelsmusikerordninga" siskkobealde.

Osolaččaid mielas lea dehálaš sihkkarastit viidodaga sámi buvttademiin "Den kulturelle skolesekkenis" (DKS) Romssas ja Finnmarkkus.

Scenekunst, film og visuell kunst

Partene vil styrke og utvikle samiske scenekunstmiljøer som en del av den helhetlige scenekunstsatsingen i nord.

Partene anerkjenner Beaivváš Sámi Našunálateáhter som det nasjonale teatret for profesjonell teatervirksomhet med samisk som formidlings- og scenespåk. Partene skal arbeide for å sikre teatret forutsigbarhet til å skape og utøve samisk scenekunst, og bygge sterke scenefaglige kompetansemiljøer og nødvendig infrastruktur.

Partene vil bidra til å utvikle Sámi mánáid teáhter/Samisk barneteater i Deatnu/Tana til å bli en nasjonal institusjon.

Partene vil støtte samisk filmutvikling og styrke og utvikle samiske filmmiljø, som en del av den helhetlige filmsatsingen i nord.

Partene vil samarbeide og legge til rette for utviklingen av den visuelle kunstscenen, hvor styrking av institusjonene, miljøene og enkeltkunstnere er vesentlig.

Partene mener at det er viktig å støtte det samiske fagmiljøet til å etablere nye plattformer for kunstformidling og kunstkritikk, som kan skape uavhengige fora for kritiske samtaler og refleksjoner om samisk kunst og kultur i Troms og Finnmark.

Partene vil bidra til at joik og samisk musikk har gode utviklingsmuligheter, også innenfor Landsdelsmusikerordninga i Nord-Norge.

Partene ser det som viktig å sikre en bredde i samiske produksjoner i Den kulturelle skolesekken (DKS) i Troms og Finnmark.

Bibliotek og litteratur

Partene skal bidra med gjensidig informasjon om samiske bibliotektjenester. Partene skal delta på hverandres faglige biblioteksamlinger og samarbeide om kurs og andre opplæringstiltak i samisk litteratur og samisk bibliotektjeneste for ansatte i skole- og folkebibliotek i Troms og Finnmark. Partene har årlege kontaktmøter. Det foreligger en egen samarbeidsavtale på bibliotekfeltet.

Girjerádj ja girjjálašvuhta

Osolaččat áigot váikkuhit girjerádjjobálvalusa lotnolas diehtojuohkimii. Osolaččat áigot oasálastit goabbat guoibmáset fágalaš girjerájusčoakkálmasain ja ovttasbargat kursaid ja eará oahpahandoibaibmabijuiguin sámi girjjálašvuoda ja sámi girjerádjjobálvalusai-guin skuvlla ja girjerájusbargiide Romssas ja Finnmárkkus. Osolaččain leat jahkásáš okta-vuodačoahkkimat. Girjerájussuorgái gullá sier-ra ovttasbargošiehtadus.

Osolaččat áigot ovttasbargat sámi girjjá-lašvuoda gaskkustemiin, ja sámi girjjálašvuoda buvttadeami eavttuiguin.

Osolaččat áigot ovttasbargat Davviálbmogiid guovddáža fágalaš ja ekonomalaš sámi girjerádjofálaldagain, nannen ja ovdánahttin dihte gaskkustandoibaibmabijuid sámi girjjálašvuhtii.

Valáštallan

Osolaččat áigot ángirušsat ovdánahttít sámi valáštallama iežaset fierpmádagain ja sihkka-rastit einnostahti rámm Maeavttuid fálaldagaid ja doaimmaid viidáset ovdánahttimiin.

Osolaččat addet jahkásáččat doaibmadoarjaga Sámi Valáštallanlihttui Norgii.

Sámi organisašuvdneallin

Osolaččat áigot láhčit dili ceavzilis sámi servvíi-de Romssas ja Finnmárkkus.

Romssa- ja Finnmárkku fylkkagielda áigu addit vuodđodoarjaga sámi servvíilde mat barget kul-turbargguiguin fylkkas.

Dearvvašvuhta, eallindilli, valáštallan ja álbmotdearvvašvuhta

Osolaččat áigot dearvvašvuodalága ektui láhčit dili ulbmilaš rahčamuššii vuodđuduuvvon dut-kamiidda ja álbmot- ja fylkadearvvašvuoda is-kkademiide mat gusket sámi álbmoga álbmot-dearvvašvuoda hástalusaide.

Osolaččat áigot ovttasbargat dearvvašvuoda- ja birgenlágiguorahallama Saminor3 ruhtademiin.

Partene vil samarbeide om formidling av sa-misk litteratur, og for å bedre vilkårene for pro-duksjon av samisk litteratur.

Partene vil samarbeide faglig og økonomisk om Samisk bibliotekjeneste ved Senter for nordlige folk, for å styrke og utvikle nye formid-lingstiltak for samisk litteratur.

Idrett

Partene vil arbeide for å fremme samisk idrett i sine nettverk og sikre forutsigbare rammebe-tingelser for videreutvikling av tilbud og aktiviteter.

Partene gir årlig driftsstøtte til Samenes idretts-forbund-Norge.

Samisk organisasjonsliv

Partene vil legge forholdene til rette for levedyk-tige samiske foreninger i Troms og Finnmark.

Troms og Finnmark fylkeskommune vil gi grunntilskudd til samiske foreninger som driver med kulturarbeid i fylket.

Helse, levekår, idrett og folkehelse

Partene vil i tråd med folkehelseloven legge til rette for målrettet innsats basert på funn fra forskning og befolknings- og fylkeshelseunder-søkelser vedrørende folkehelseutfordringer for den samiske befolkningen.

Partene vil samarbeide for finansiering av hel-se- og levekårsundersøkelsen Saminor3.

Partene vil samarbeide om nasjonale satsinger innen folkehelsearbeidet med fokus på lokal og regional iverksetting for samiske barn, unge og eldre. Særlig sentralt er oppfølging av Program for folkehelsearbeid i kommunene (2017–2027), hvor fokus er psykisk helse, rusforebygging og livskvalitet i målgruppen barn og unge 0–24 år. I tillegg er det behov for å samarbeide om kval-i-tetsreformen Leve hele livet for målgruppen 65 år og oppover.

Partene vil bidra til økt forskningsbasert kunn-skap om tannhelseforhold i den samiske be-

Osolaččat áigot ovttasbargat našunála ángirušamiin álbmotdearvvašvuodabarggus mii guovdilastá báikkálaš ja regionála álggaheami sámi mánáide, nuoraide ja vuorasolbmuiđe. Erenoamáš dehálaš lea suohkaniid álbmotdearvvašvuodabarggu prográmma (2017–2027) čuovvoleapmi, gos psyhkalaš dearvvašvuohta, gárrenvuodaeastadeapmi ja eallindássi leat guovddážis ulbmiljoavkkus mánát ja nuorat 0–24 jahkái. Dasa lassin dárbbašit ovttasbargat kvalitehtaođastusa "Leve hele livet" birra ulbmiljovkui 65 jagi ja boarráset.

Osolaččat áigot váikkuhit lassi dutkanvuodđuduvvon máhtolašvuhtii bátnedikšodilálašvuoda birra sámi álbmogis plánen ja ovdánahtima dihte buori bátnedikšobálvalusa.

Veahkaváldi, givssideapmi ja vealaheapmi

Osolaččat áigot doarjut dutkama ja doaibma-ovdánahtima veahkaválddi, givssideami ja vealaheami ektui sápmelaččaid vuostá, erenoamážit oahpahusoktavuođas ja bargoeallima okta-vođas.

Osolaččat áigot doarjut dutkama ja doaimmaid mat ovddidit áigeguovdilis váttisvuodáčuołmaid ja váikkuhit sámi LHBTIQ-persovnnaid² čalmmustahttimii oktan sin vuogatvuodžaiguin.

Osolaččat áigot ángiruššat nannet ja sihkkarastit dikšofálaldagaid olbmuide geat leat vásihan veahkaválddálašvuoda ja seksuála illasteami, ja sin oapmahaččaide.

folkningen for å kunne planlegge og utvikle en god tannhelsetjeneste.

Vold, mobbing og diskriminering

Partene vil støtte opp om forskning på og utvikling av tiltak mot vold, mobbing og diskriminering av samer, særlig i tilknytning til opplæringssammenheng og i arbeidslivet.

Partene vil støtte opp om forskning og tiltak som tar opp aktuelle problemstillinger og bidrar til synliggjøring av samiske LHBTIQ-personer² og deres rettigheter.

Partene vil arbeide for å styrke og sikre behandlingstilbud overfor personer som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep, samt deres pårørende.

² LHBTIQ geavahuvvo dárogielas čoahkkedoaban olbmuide ja joavkkuide mat eai čuovo sohkabeali ja seksualiteahta norpmiad, ja dasa gullet lesbat, homofillat, bifillat ja transolbmot. I-bustávva ovddasta interseksualiteahta ja Q-bustávva ovddasta queerolbmuid.

² LHBTIQ brukes som en norsk samlebetegnelse for personer og grupper som bryter med normer for kjønn og seksualitet, og inkluderer lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, I-en står for interseksualitet og Q-en for queerpersoner.

Silje Karine Muotka

Silje Karine Muotka
Sámediggepresideanta

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Bjørn Inge Mo

Bjørn Inge Mo
Fylkesrådsleder

Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmárkku fylkkagiedla
Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuuni

